

Przemysław Kaleta
(*Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Częstochowa*)
ORCID: 0000-0003-4960-4991

Zabytki architektoniczne z wizerunkiem herbu Laska. Próba identyfikacji personalnych

Streszczenie: Herb Laska wyobraża w polu czerwonym złoty bróg na czterech żerdziach. Jest on także doskonale znany heraldyce Zachodniej Europy, notują go bowiem różne średniowieczne herbarze (tj. *Armorial Bellenville*; *Toison d'Or*, czyli herbarz Złotego Runa, czy *Codex Bergshammars*). W Polsce zachowały się przedstawienia heraldyczne w formie obiektów architektonicznych. Obecnie możemy podziwiać pięć różnych średniowiecznych przedstawień interesującego nas herbu rozrzuconych po całej Polsce. Są to mianowicie: świątynie w: Łądzie nad Wartą, Bolechowicach, Gosławicach k. Konina. Herb Laska znajdziemy także na piętnastowiecznym kaflu pochodzącym z zamku kaliskiego. W niniejszej pracy skupię się nad identyfikacją osób kryjących się za tymi przedstawieniami heraldycznymi.

Słowa kluczowe: herb Laska, Łąd nad Wartą, Bolechowice, Gosławice, Włocławek, Kalisz.

Herb Laska wyobraża w polu czerwonym złoty bróg na czterech żerdziach. (il. 1). Znajomość jego wyglądu zawdzięczamy głównie zachowanym do dnia dzisiejszego, pieczęciom i herbarzom zachodnioeuropejskim. Nie o wszystkich użytkownikach herbu Laska jesteśmy w stanie powiedzieć, że posiadali swoje *sigilla*. O części z nich dowiadujemy się wyłącznie z wywodów szlacheckiego albo z kronik. Także w księgach ziemskich i grodzkich można natrafić na wzmianki, że „petent” przyniósł do sądu dokument, przy którym znajdowała się pieczęć, ale czasem nawet tego dyplomu nie posiadamy, a co dopiero mówić o owej *sigillo*.

O wyładzie herbu Laska wiele mówią nam także zabytki architektoniczne, będące jednocześnie ważnym źródłem heraldycznym. Pojawiają się one w Polsce w drugiej połowie XIV w. Najstarszym z nich jest oratorium św. Jakuba Apostoła w pocysterskim klasztorze (obecnie salezjańskim) w Łądzie nad Wartą¹. Właśnie wyobrażeniom herbu Laska na obiektach nieruchomości, znajdującym się na terenie Polski, niniejszy artykuł jest poświęcony. Do dnia dzisiejszego zachowało się ich pięć: we wspomnianej wyżej świątyni w Łądzie, w kościele świętych Piotra i Pawła w Bolechowicach, w kościele św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach k. Konina, w katedrze pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny we Włocławku oraz na piętnastowiecznym kaflu pochodzącym z zamku kaliskiego. Pomimo tego, że istnieje bogata literatura przedmiotu

¹ J. Szymański, *Herbarz średniowiecznego rycerstwa polskiego*, Warszawa 1993, s. 14.

1. Herb Laska w Herbarzu Złotego Runa (*Le grand armorial de la Toison d'Or*, Bibliothèque de l'Arsenal Paris, Ms. 4790, k. 120r, dostępny online: <<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b55009806h>> [dostęp: 10 sierpnia 2019])

zdana 2 września 1352 r. przez głównie z konfederacją zawiązaną przez rycerstwo wielkopolskie, zwaną od jej pierwszego sygnatariusza konfederacją Macieja Borkowica. Prezentować przeto miała krąg przyjaciół stronników starosty generalnego Wielkopolski Wierzbicy z Palowic w jego walce z konfederatami⁹. Tomasz Jurek twierdził ponadto, że oprócz wielkopolskich popleczników Wierzbicy w fundacji fryzu heraldycznego brali udział Ślązacy, wśród których wymienił rodzinę von Falkenhain oraz Samborowiców (Czamborów)¹⁰. Omawiany herb Laska J. Łojko przypisał

dotycząca praktycznie każdego ze wspomnianych zabytków², należy zauważyć, że identyfikacje poszczególnych postaci kryjących się za herbami wciąż są polem do dyskusji³. Tym samym autor chciałby wnieść nowe propozycje badawcze dotyczące kręgu fundatorów interesujących nas przedstawień.

Zacząć wypada chronologicznie, od oratorium św. Jakuba w Łądzie⁴. Datowane jest ono na drugą połowę XIV w. i zawiera 21 wyobrażeń heraldycznych⁵. Zachowane tam przedstawienie herbu Laska widnieje naprzeciwko sceny fundacyjnej. Wyobraża ono bróg postawiony na dwóch żerdziach z zatkniętą na daszku kitą z sześcioma piórami kokocimi⁶ (il. 2). Nie posiada ono żadnych barw, aczkolwiek Jerzy Łojko jest odmiennego zdania⁷. Niesprawdzałne raczej zdają się też być słowa Przemysława Mrozowskiego twierdzącego, że na omawianym herbie „spęzło czerwone pole tarczy, ale jego obecność w wersji pierwotnej jest bardzo prawdopodobna”⁸. W historiografii geneza programu heraldycznego w Łądzie zwią-

² Por. cytowaną literaturę w całej niniejszej pracy.

³ Por. chociażby: B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju heraldycznym kościoła św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 1999, t. 4, s. 203–218, przyp. 3; A. Grzybkowski, *Dyskusja nad Gosławicami*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 1999, t. 4, s. 238–239; P. Mrozowski, *Wątki polityczne i dworskie w programie malowideł ściennych w oratorium św. Jakuba Apostoła w Łądzie* [w:] *Lenda medii aevi. Średniowieczne zabytki dawnego opactwa w Łądzie — nowe odkrycia, najnowsze badania*, red. J. Nowiński, P. Mrozowski, Łąd–Poznań–Warszawa 2015, s. 88–105.

⁴ J. Łojko, *Fryz heraldyczny z kaplicy klasztornej Św. Jakuba w Łądzie nad Wartą*, „Studia Źródłoznawcze” 1977, t. 22, s. 144; P. Dudziński, *Fryz heraldyczny w zespole klasztornym w Łądzie nad Wartą — Próba analizy historycznej i heraldycznej*, Łąd 2012, s. 48–50.

⁵ Dzięki technologii, można odbyć wirtualną wycieczkę po klasztorze w Łądzie, włącznie z oratorium św. Jakuba, zob.: <<http://zieba.wroclaw.pl/glad/lad.html>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].

⁶ Zdaniem J. Szymańskiego piór miało być siedem (J. Szymański, *Herbarz*, s. 172, przyp. 5).

⁷ J. Łojko, *Fryz*, s. 136; według autora pole miało być białe.

⁸ P. Mrozowski, *Wątki polityczne*, s. 101.

⁹ J. Łojko, *Fryz*, s. 149.

¹⁰ T. Jurek, *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbicy (1352–1369), czyli początki rodu Niesiobów*, „Genealogia. Studia i materiały historyczne” 1991, t. 1, s. 38–40.

Wojciechowi z Kościelca, który pełnił od 1358 r. urząd wojewody brzeskiego¹¹. Kujawianin bowiem razem z Wierzbietą przebywał w niedalekich Pyzdrach 18 stycznia 1362 r., gdzie obaj byli świadkami zamiany dóbr cystersów z Łądu w postaci Wrąbczynka z młynem w Pyzdrach na część lasów przylegających do miasta Kazimierza, co potwierdził król Kazimierz Wielki¹².

Należy spodziewać się, że fundatorami poszczególnych herbów w oratorium św. Jakuba byli dobroczyńcy klasztoru. Jednak Wojciech z Kościelca nie posiadał w okolicy żadnych dóbr. One położone były wokół Pakości i zostały odziedziczone przez descendentów wojewody brzeskiego i jego brata stryjecznego, Hektora z Pakości¹³. Nie mógł zatem wesprzeć cystersów z Łądu ekonomicznie, przynajmniej swoimi posiadłościami. Wypada zatem zastanowić się, kto w takim razie mógł obdarować klasztor, będąc jednocześnie lepszym kandydatem na osobę kryjącą się za herbem Laska. W bliskim sąsiedztwie Łądu swoje dobra posiadał Świętopęk z Radoliny¹⁴. Był on też dobrodziejem opactwa, któremu podarował w dożywocie wieś Sławęcina¹⁵, sam zaś umarł w murach klasztoru w 1409 r.¹⁶ Jednak jego pierwsze pojawienie się w źródłach średniowiecznych, datowane na 1387 r., jest zbyt późne niż orientacyjna data fundacji fryzu heraldycznego (przed 1369 r., czyli przed śmiercią Wierzbiety), co raczej eliminuje go z kręgu możliwych fundatorów. Warto natomiast zauważyć, że 22 stycznia 1362 r. w Ciężeniu, niedaleko Łądu, zjawił się sędzia kujawski Stanisław Kiwała z Ostrowa, kiedy to otrzymał prawo do lokowania swojej wsi Błóżyno przy rzece Golina na prawie niemieckim¹⁷. Obecny wtedy był również Wierzbietą z Palowic, a wspomnianą miejscowość wydawcy *Kodeksu dyplomatycznego Wielkopolski* identyfikują ze wsią „na gruntach której powstało m[iasto] Golina”¹⁸. Ta zaś leży obecnie niecałe 20 km od Łądu nad Wartą.

Jej dzieje po śmierci Stanisława nie są zbyt dobrze rozpoznane, a wiążą się one z domniemanym jego potomstwem. W historiografii bowiem uważa się, że sędzia kujawski miał doczekać się dwóch synów i kilku córek¹⁹, z których interesować nas będzie jedna — Jadwiga²⁰. Była ona żoną stolnika konińskiego Siegniewa herbu Rawa i razem z mężem pojawiła się w źródłach po 1390 r.²¹ Mamy przeto lukę wynoszącą ponad 25 lat w źródłach dotyczących interesującej nas miejscowości. Golina w tym czasie mogła zostać przecież sprzedana, zamieniona, podzielona, oddana w zastaw lub za długi. Historycy często zapominają o niezwykle istotnym, ale czasem niezarejestrowanym w źródłach obrocie nieruchomościami²². Niewykluczone zatem, że bezpośrednio po

¹¹ J. Łojko, *Fryz*, s. 144; P. Dudziński, *Fryz*, s. 48–50.

¹² *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski* (cyt. dalej: KDW), t. 3, wyd. I. Zakrzewski, Poznań 1879 nr 1464.

¹³ W 1362 r. podzielił on swoje dobra z Hektorem z Pakości, swoim bratem stryjecznym (KDW, t. 3, nr 1466).

¹⁴ Świętopęk wywiódł swoje szlachectwo z herbu Laska (*Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich, przechowanych w archiwach radomskim i warszawskim*, wyd. K. Potkański [w:] *Archiwum Komisji Historii Akademii Umiejętności* (cyt. dalej: AKH), t. 3, Kraków 1886, nr 17: *de cleynodio Laskarum: [...] dominus Swanthopelk pincerna*).

¹⁵ KDW, t. 6, wyd. A. Gąsiorowski, H. Kowalewicz, Poznań 1982, nr 298, 299.

¹⁶ *Liber mortuorum monasterii Landensis ordinis Cisterciensis*, wyd. W. Kętrzyński [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 5, wyd. A. Bielowski, Lwów 1888, s. 477: „*Obiit dominus Swiantopelk heres in Radolino, pincerna Calissiensis, confrater noster*”; por. także, *Nekrolog opactwa łędzkiego*, wyd. P. Łojko-Wojtyniak, pod dniem 26 lutego, dostępny online: <<http://www.wbc.poznan.pl/Content/126926/Nekrolog-L%C4%85d03.pdf>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].

¹⁷ KDW, t. 6, nr 198a.

¹⁸ Ibidem, t. 11, wyd. A. Gąsiorowski i in., Poznań 1999, zob. hasło: *Błóżyno*.

¹⁹ J. Bieniak, *Stanisław Kiwała z Ostrowa h. Laska* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 42, red. A. Romanowski, Kraków 2003–2004, s. 69.

²⁰ J. Wroniszewski, *Ród Rawców. Współrodowcy Warszowców i Grotowców*, Toruń 1994, s. 43.

²¹ KDW, t. 3, nr 1896; ibidem, t. 6, nr 331.

²² M. Cetwiński, *Rycerstwo śląskie do końca XIII w. Pochodzenie — Gospodarka — Polityka*, Wrocław 1980 („Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego”, Seria A, nr 210), s. 89–90; gdzie o obrocie nieruchomościami na Śląsku.

2. Herb Laska w oratorium św. Jakuba Apostoła w Łądzie nad Wartą, fot. P. Kaleta

śmierci sędziego kujawskiego cystersi z Łądu byli w posiadaniu Goliny (albo raczej jeszcze wtedy Błóżyna), a dopiero potem dostała się ona do rąk Sięgniewa i Jadwigi — drogą kupna lub zamiany. Nie wiemy tak naprawdę nic o potomstwie Stanisława Kiwały z Ostrowa, bowiem źródła na ten temat milczą. Twierdzenie, że Golina była przedmiotem transakcji (wskutek czego dostała się w ręce Rawiczów) jest przecież tak samo uprawnione jak teza o jej dziedziczeniu przez Jadwigę. Lecz przy tej pierwszej tezie nie tworzymy niepotrzebnych powiązań genealogicznych.

Warto zwrócić uwagę, że obie propozycje identyfikacji herbu Laska, z Wojciechem z Kościelca i ze Stanisławem Kiwałą, opierają się na tej samej argumentacji. Oboje byliby zatem stronnikami starosty wielkopolskiego, razem z nim w końcu przebywali. Lecz tylko jeden z nich miał możliwość wsparcia ekonomicznego opactwa w Łądzie, co wydaje się niezbędnym warunkiem do umieszczenia herbu Laska w oratorium św. Jakuba. Należy też zauważyć, że wskazanie Wojciecha przez J. Łojkę pasuje do jego apriorycznej tezy — fryz heraldyczny miał odzwierciedlać krąg przyjaciół stronników Wierzbęty z Palowic w jego walce z konfederatami, a pozyskanie wojewody brzeskiego (stanowisko objęte przez Wojciecha przecież dopiero w 1358 r.) należałoby uznać za duży sukces starosty. W historiografii uważa się ponadto, że zwolennicy obu stron podzieleni byli na poszczególne rody. Tytułem przykładu: wszyscy Doliwowie przystali do obozu starosty, a Nałęczowie wspierali konfederatów²³. Z przedstawicielami herbu Laska, takie postawienie sprawy wydaje się uproszczone, do konfederacji

²³ Por. J. Pakulski, *Nałęczowie wielkopolscy w średniowieczu. Genealogia, uposażenie i rola polityczna w XII–XIV w.*, Warszawa–Poznań–Toruń 1982, s. 134–143; T. Jurek, *Dzieje właścicieli [w:] Doliwowie z Nowego Miasta nad Wartą, Dębna i Biechowa: dzieje rezydencji i ich właścicieli*, red. R. Grygiel, T. Jurek, Łódź 1996, s. 301–302.

3. Herb Laska na okutych drzwiach w kościele świętych Piotra i Pawła w Bolechowicach fot. P. Kaleta

przyłączył się bowiem Peregryn z Karpicka²⁴, a przecież Wojciech i Stanisław utrzymywali kontakty z Wierzbietą. Nie było zatem u nich solidarności rodowej, która nakazywałaby stanąć po tej samej stronie. Tym samym poszczególne indywidualności same wybierały koło poprzecz.

W 1392 r. na wakujące po śmierci dotychczasowego biskupa krakowskiego Jana Radlicy stanowisko miejscowa kapituła wybrała Sieciecha z Chmielnika, para królewska (Jadwiga i Władysław Jagiełło) wskazała natomiast Piotra Wysza z Radoliny, zaś papież Bonifacy IX wyznaczył swojego *neposa* Maffiolusa Lampugnaniego z Mediolanu²⁵. Powstały w tych okolicznościach spór o obsadę biskupstwa krakowskiego wyjaśnił się dopiero pod koniec 1392 r., bowiem 4 grudnia papież konsekrował Piotra na biskupa krakowskiego²⁶. Zatem dopiero po objęciu stanowiska Piotr Wysz mógł ufundować gotyckie prezbiterium w kościele Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Bolechowicach²⁷.

²⁴ KDW, t. 3, nr 1313; Peregryn był dziadem Bartosza z Brodów, który wywiódł swoje szlachectwo z herbu Laska (*Materyały do historii prawa i heraldyki polskiej*, wyd. B. Ulanowski [w:] AKH, t. 3, Kraków 1886, nr 228: „Bartholomeo Brodsky de armis Lesczicz”).

²⁵ Więcej o sporze, zob. K. Ożóg, *Spór o biskupstwo krakowskie w roku 1392 na tle stosunków Polski z Papiestwem u schyłku XIV w.*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 104, 1997, z. 1, s. 3–20.

²⁶ *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej ś. Wacława*, cz. 2, obejmująca rzeczy od roku 1367 do roku 1423, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1883 („Monumenta Medi Aevi Historica Res Gestae Poloniae Illustrantia”, t. 8), nr 390.

²⁷ *Catalogi episcoporum Cracoviensium*, ed. J. Szymański, Warszawa 1974 („Monumenta Poloniae Historica seria nova”, t. 10/2), s. 116: „Hic chorum ecclesie parochialis in Bolechowycze muravit”; s. 208: „Horum ecclesie Bolechowicze muris erexit”.

Istnieją tam dwa przedstawienia herbu Laska²⁸. Pierwsze, zawierające samo godło Bróg, znajduje się na okutych drzwiach do zakrystii²⁹ (il. 3), natomiast drugie widnieje nad nimi³⁰. Tam właśnie przedstawiony jest w czarnym polu złoty bróg na czterech żerdziach (il. 4). Obecna barwa czarna prawdopodobnie jest wynikiem czasu i warunków klimatycznych, oddziałujących bardzo silnie na zabytki polichromiczne. Józef Szymański domyślał się, że wcześniej była to czerwień³¹, ale wymaga to dodatkowych badań składu chemicznego farby, aby uprawdopodobnić ten domysł. Inspiratorem tych przedstawień był zapewne sam biskup Piotr Wysz albo na jego cześć je utworzono.

Kościół parafialny św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach został z kolei zbudowany w pierwszej połowie XV w.³² Znajduje się tam 25 herbów umieszczonych na kamiennych wspornikach podtrzymujących zebra sklepienia kościoła. Najpełniej przedstawił go Andrzej Grzybkowski: „Pomijając jedną tarczę na elewacji południowej, we wnętrzu mamy na wspornikach żeber 26 herbów oraz jeden (Godziemba) umieszczony na kolumnie. W nawie: Leliwa, Doliwa, Dryja, Nałęcz, Trąby, Topór, Sulima, Ostoja, w prezbiterium: Jastrzębiec, Godziemba, Orzeł — godło Królestwa, krzyż Jagielloński (herb Władysława Jagiełły), herb hrabiów cylejskich (zapewne odnoszący się do królowej Anny Cylejskiej), Pomian; w aneksie północnym: Łozia, Godziemba, Kolumna, Leszczyc; w aneksie południowym: Dołęga, Dębno, Poraj, Junosza; w aneksie zachodnim: Ogończyk, Nowina, Janina, Grzymała. Ponieważ Godziemba występuje trzykrotnie, we wnętrzu świątyni znajduje się 25 różnych herbów”³³.

Interesujący nas herb Laska wyobraża bróg wsparty na czterech żerdziach z okrągłym dachem pokrytym strzechą i wystającym z niego snopem siana (il. 5). Bogumił Rogalski zastanawiał się: „czy fundacja kościoła gosławickiego nie miała mieć specjalnego znaczenia upamiętniającego jakieś ważne zdarzenie w skali krajowej?”³⁴. Na tak postawione pytanie próbowali odpowiedzieć historycy. Jak słusznie zauważył A. Grzybkowski, „cały zespół jest jednak zbyt obszerny, by uważać

²⁸ Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Bolechowice* [w:] *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, red. J. Wiśniewski, cz. 1, s. 178; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 1, *Województwo krakowskie*, red. J. Szablowski, z. 6, *Powiat krakowski*, oprac. J. Lepiarczyk, Warszawa 1951, s. 3; T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka ziemi krakowskiej*, Kraków 1982, s. 89; M. Kornecki, *Sztuka sakralna*, Kraków 1993, s. 17, 75; J. Domański, A. Karłowska-Kamzowa, M. Kornecki, H. Małkiewiczówna, *Gotyckie malarstwo ścienne w Polsce*, Poznań 1984, s. 195; P. Hapanowicz, *Bolechowice* [w:] *Monografia Gminy Zabierzów*, red. P. Hapanowicz, S. Piwowarski, Kraków 2009, s. 59–65; podobnie jak w przypadku Łądu nad Wartą, także kościół w Bolechowicach możemy zwiedzić wirtualnie, por.: <<https://www.zabierzow.org.pl//spacer/3347.html>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].

²⁹ T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka*, s. 185; M. Kornecki, *Sztuka sakralna*, il. 18; P. Hapanowicz, *Bolechowice*, s. 64.

³⁰ T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Sztuka*, s. 138; M. Kornecki, *Sztuka sakralna*, s. 22, il. 15; P. Hapanowicz, *Bolechowice*, s. 64.

³¹ J. Szymański, *Hebrarz*, s. 171, przyp. 2; myli się zatem P. Dudziński, którego zdaniem czerwień nie zamienia się w czerń (P. Dudziński, *Fryz*, s. 23–24).

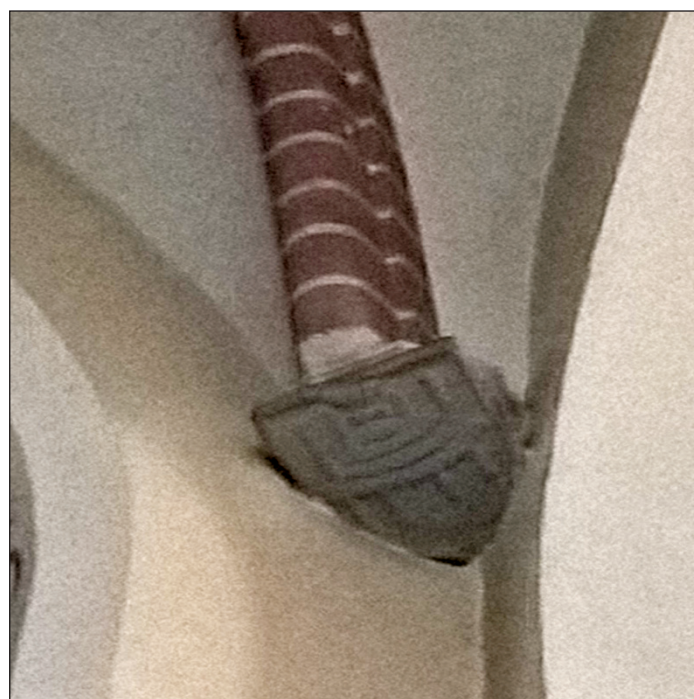
³² *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 5, *województwo poznańskie*, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, z. 9, *powiat koniński*, oprac. J. Eckhardtówna, J. Orańska, Warszawa 1952, s. 4 (zły nr zeszytu — z. 8 — podał J. Szymański, *Herbarz*, s. 171); W. Łuszczkiewicz, *Przyczynek do historii architektury murowanych kościołów wiejskich w Polsce średniowiecznej*, „Sprawozdania Komisji Historii Sztuki Polskiej Akademii Nauk”, t. 6, 1899, z. 4, s. 264–268; A. Grzybkowski, *Geneza i treści ideowe kościoła w Gosławicach* [w:] *Z dziejów regionu konińskiego*, red. M. Dembińska, Warszawa 1970, s. 125–150; idem, *Kościół w Gosławicach — zagadnienie genezy*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, t. 16, 1971, z. 4, s. 269–310; B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 203, przyp. 3; A. Grzybkowski, *Dyskusja nad Gosławicami*, s. 238–239; D. Lewandowski, *Kościół św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach: geneza i historia*, „Studia Włocławskie” 2004, t. 7, s. 319–321.

³³ A. Grzybkowski, *Kościół w Gosławicach*, s. 301.

³⁴ B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 203.

4. Herb Laska nad okutymi drzwiami w kościele świętych Piotra i Pawła w Bolechowicach fot. P. Kaleta

5. Herb Laska na wsporniku w kościele św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach k. Konina, fot. P. Kaleta

go za wywód genealogiczny fundatorów³⁵. Dlatego też zaproponował on, aby połączyć goślawickie herby z delegatami polskimi na sobór w Konstancji³⁶. Hipotezę tę za mało prawdopodobną uznał B. Rogalski, który jednocześnie łączył je z bitwą pod Grunwaldem³⁷. O ile geneza wspomnianego programu heraldycznego budziła ożywioną dyskusję, o tyle herb Łaska praktycznie jednomyślnie przypisywano Piotrowi Wyszowi, którego ciotka Dorota była matką Andrzeja Łaskarza³⁸. B. Rogalski wysunął jednak zastrzeżenie, że skoro brak tam atrybutów biskupich, to herb Łaska można przypisać Mroczkowi z Łopuchowa lub Maciejowi z Łabiszyna³⁹.

Za fundatora kościoła św. Andrzeja uważa się Andrzeja Łaskarza, „ale ponieważ zmarł on w 1426 r., później pracami kierował i finansował je Jan Licheński. Budowa rozpoczęta ok. 1424 r. trwała wiele lat, bo nową świątynię konsekrowano dopiero w 1444 r.”⁴⁰. Czy zatem program heraldyczny nie powinien być związany przypadkiem z Janem, a nie z Andrzejem? Zgodnie z *Liber beneficiorum* archidiecezji gnieźnieńskiej Jana Łaskiego to właśnie Licheński przekazał ofiarował dwa łany jako uposażenie trzech mansjonarzy⁴¹. Skoro zdaniem badaczy budowa trwała ok. 20 lat, to zapewne dopiero pod jej koniec umieszczono program heraldyczny. Andrzej Łaskarz już dawno wtedy nie żył, przeto rozsądniejszym wydaje się uznać Jana Licheńskiego za inspiratora tegoż. Herby umieszczone w prezbiterium oznaczałyby w takim wypadku upamiętnienie biskupa Andrzeja i jego wkład w powstanie świątyni goślawickiej: Godziemba (należący do fundatora), drugi Godziemba (należący do Jana Licheńskiego), Trąby (należący do Mikołaja Trąby, arcybiskupa gnieźnieńskiego), Pomian (należący do Jana Pellego, biskupa włocławskiego), herb hrabiów Cejle (należący do Anny Cylejskiej) oraz krzyż Jagielloński (należący do Władysława Jagiełły). Resztę herbów trudno przypisać do konkretnych osób.

Pewną wskazówką dla nas może być fakt, na co zwrócił uwagę już B. Rogalski, że w dokumencie formularzowym powstałym po 1438 r., zwanym *Compositio Clenodorum*⁴², zapisano: „na 20 wymienionych tu herbów aż ponad połowa powtarza się w Gośławicach, a więc: Doliwa, Sulima, Nałęcz, Dryja, Ogończyk, Topór, Leszczyc, Dołęga, Grzymała, Leliwa, Pierzchała-Kolumna”⁴³. Brak Godziemby na tym dokumencie wcale nie jest przesądzający. Być może Jan Licheński po prostu postanowił upamiętnić jakiś związek wielkopolskiej szlachty (o czym wspomina przywołane wyżej *Compositio*)⁴⁴, umieszczając herby jej przedstawicieli na kamiennych wspornikach

³⁵ A. Grzybkowski, *Kościół w Gośławicach*, s. 301.

³⁶ Ibidem, s. 302, przyp. 171; J. Łojko, *Idea fundacji kościoła w Gośławicach a dyplomacja polska na początku XV wieku*, „Rocznik Koniński” 1978, t. 6, s. 18–21; przyjął ją również J. Pakulski, *Ród Godziębów w średniowieczu*, Toruń 2005, s. 52.

³⁷ B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 205–206.

³⁸ A. Grzybkowski, *Kościół w Gośławicach*, s. 301–302; J. Łojko, *Idea fundacji*, s. 20, ryc. 2; B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 210; o rodzinie Andrzeja Łaskarza, zob. T. Gidaszewski, *Krąg rodzinny biskupa Andrzeja Łaskarza z Gośławic [w:] Memoria viva. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej*, red. G. Rutkowska, A. Gąsiorowski, Warszawa 2014, s. 459–475.

³⁹ B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 210.

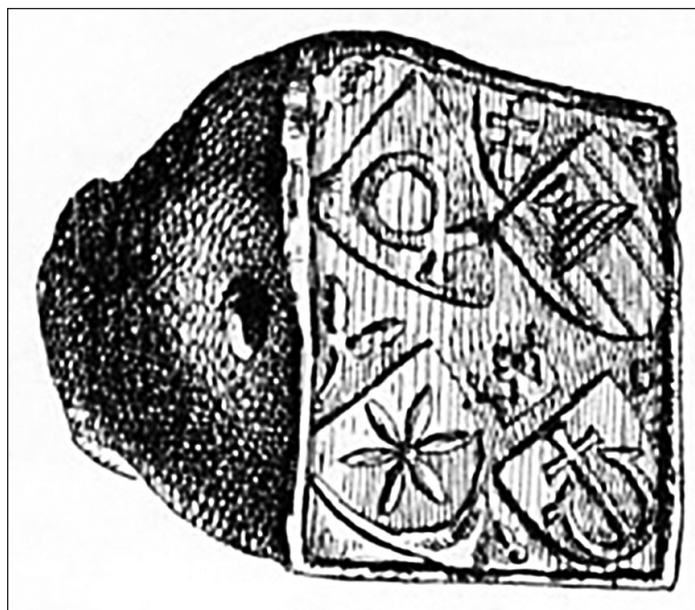
⁴⁰ J. Pakulski, *Ród Godziębów*, s. 52.

⁴¹ *Joannis de Lasco S.E. Gnesnesis Archiepiscopi, Primatis, Legatique nati Liber Beneficiorum Archidioecesis Gnesnesis*, t. 1, *continens Archidiaconatus: Gnesnensem, Unieioviensem et Kurzeloviensem*, ed. J. Łukowski ac J. Korytowski, Gnesnae 1880, s. 229.

⁴² *Liber Cancellarie Stanislai Ciołek. Ein Formeluch der Polnischen Königskanzlei aus der zeit der Husitschen rewegung*, t. 2, hrsg J. Caro, Wien 1871, s. 238–241.

⁴³ B. Rogalski, *Jeszcze o wystroju*, s. 214.

⁴⁴ Więcej o tym dokumencie, por. A. Prochaska, *W obronie społeczeństwa. Studium z dziejów Władysława Warneńczyka*, „Kwartalnik Historyczny” 1901, t. 15, s. 185–188; *Dyplomatyka wieków średnich*, oprac. K. Maleczyński, M. Bielińska, A. Gąsiorowski, Warszawa 1971, s. 103; M. Koczerska, *Świadomość genealogiczna możnowładz-*

6. Piętnastowieczny kamienny kafel pochodzący z zamku kaliskiego
(Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901, s. 304, fig. 4)

podtrzymujących żebra sklepienia kościoła. Dokumenty przecież mogą łatwo ulec zniszczeniu, w przeciwieństwie do wystroju świątyni. Nikt przecież w czasach wszechobecnej pobożności nie ośmieliłby się niszczyć takiej budowli.

Należy pamiętać też, że biskup krakowski Piotr Wysz nie był w żaden sposób spokrewniony z Janem Licheńskim, którego trzeba uznać za właściwego budowniczego kościoła św. Andrzeja Apostoła w Gosławicach. Kto jeszcze zatem mógł się kryć za herbem Laska w kościele św. Andrzeja Apostoła? Z pomocą przychodzą nam księgi ziemskie. Z nich bowiem dowiadujemy się o pewnym pokrewieństwie łączącym Jana Licheńskiego i Mikołaja z Małego Lubstowa, chorążego brzeskiego i późniejszego kasztelana kowalskiego i kruszwickiego⁴⁵. Mikołaj według tego źródła okazuje się być stryjem Jana⁴⁶. Oni właśnie, jakby zgodnie z chronologią powstania *Compostio Clenodiorum*, po 1437 r. zaprzestali swoich roszczeń na drodze sądowej, a należy pamiętać, że był to jeden z najzacieklejszych sporów, jakie prowadzili w swoim życiu⁴⁷. Dopiero w 1449 r. ich synowie, już po śmierci ojców, rozpoczęli na nowo dochodzenie swoich praw w sądzie⁴⁸.

Być może reszta herbów w Gosławicach oznaczała właśnie pogodzonych sąsiadów i krewnych. Nie trzeba natomiast szukać odległych w czasie wydarzeń — soboru w Konstancji lub bitwy pod Grunwaldem — aby wyjaśnić genezę omawianego programu heraldycznego. Być może

twa polskiego w XV wieku. Podstawy i środki wyrazu [w:] *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 2, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1982, s. 284–285; J. Bieniak, *Problemy metodyczne średniowiecznej genealogii w Polsce* [w:] idem, *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*, wybór tekstów i posłowie A. Supruniuk, J. Wroniszewski, A. Radziwiński, Kraków 2002, s. 29.

⁴⁵ *Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Bieniak, S. Szybkowski, Kórnik 2014 (*Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 6, z. 1), s. 46, nr A7; s. 211, nr B194 i B201.

⁴⁶ Archiwum Państwowe w Poznaniu (cyt. dalej: AP Poznań), Konin Z. 4, k. 163: „Joha[n]nes Alexander et Albertus fr[at]res g[er]mani de lychin evaseru[n]t nobiles michaele hectore et Thomam de Lubstowo petrum anderam et mathia per ut nobilis Nicolaus de Lubstowo felicis memorie pat[r]uum ec[iam] magnifici joha[nn]em de lichen patrem ipsorum”.

⁴⁷ AP Poznań, Konin Z. 2, k. 115, 136, 139, 168v, 172; ibidem, Z. 3, k. 176; ibidem, Z. 4, k. 2v, 48, 51, 66v.

⁴⁸ Ibidem, Z. 5, k. 51v, 77, 92v, 85v–86, 88, 111v.

był on po prostu symboliczną wizją pokoju zawartego między sygnatariuszami *Compositio Clenodiorum*. Fakt, iż przedsięwzięcie takie zapewne dużo kosztowało, nie zrażał widocznie Jana Licheńskiego, gdyż odziedziczył majątek po zmarłym biskupie poznańskim, na cześć którego ustalono wezwanie kościoła. Zbieżność chronologiczna tych wszystkich faktów (tj.: zaprzestanie procesów Jana Licheńskiego i Mikołaja z Małego Lubstowa po 1437 r.; powstanie *Compositio Clenodiorum* po 1438 r. lub na początku lat 40. XV w.; konsekrowanie kościoła i zamieszczenie herbów na wspornikach przed 1444 r.) nie wydaje się być przypadkowa. Dlatego też przypisanie herbu Laska ze świątyni goślawickiej Mikołajowi z Małego Lubstowa należy uznać za więcej niż prawdopodobne.

Wśród zabytków heraldycznych, na których pojawia się wyobrażenie herbu Laska, znajduje się również kamienny kafel pochodzący z zamku kaliskiego, ozdobiony pięcioma herbami⁴⁹. Pochodzi on najprawdopodobniej z XV w. Przechowywany był wcześniej w zbiorach jeżowskich Zygmunta Glogera⁵⁰, a obecnie jest w Muzeum Narodowym w Krakowie⁵¹. Przedstawia on herby: Nałęcz, Szeliga, Laska, Krzyż Jagielloński oraz niezidentyfikowany herb z kwiatem (il. 6). Laska wyobraża tradycyjnie bróg na czterech żerdziach. Tamtejsze godło jest jednak wykonane niezgodnie ze sztuką heraldyczną, ponieważ żerdzie dotyczą krawędzi herbu. Nikt dotychczas nie podjął nawet próby zidentyfikowania właścicieli kryjących się za herbami przedstawionych na tym kafelu. Pewnym śladem dla nas może być pełnienie w 1430 r. przez Stanisława ze Skarszewa, późniejszego kasztelana ksiąskiego i biechowskiego, urzędu sędziego zamku kaliskiego⁵². Musielibyśmy wówczas przesunąć chronologię tego kafela w głąb XV w. Piastowane stanowisko może być oczywiście jedynie zbiegiem okoliczności, ale brak innych wskazówek uniemożliwia nam wysunięcie jakichkolwiek innych hipotez.

Kolejną ekspozycją heraldyczną, na której widnieje omawiany herb, jest płyta nagrobna biskupa włocławskiego Piotra z Bnina (zm. 1494), znajdująca się w bazylice katedralnej Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny we Włocławku⁵³. Na bocznej ścianie w gotyckim kartuszu widnieje herb Laska, przedstawiający bróg na czterech żerdziach (il. 7). Należał on do babki Piotra

⁴⁹ F. Kopera, *Przyczynki do historii kafli w Polsce XIV i XV wieku*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, t. 16, 1905, nr 3, s. 313–314, fig. 1; autor błędnie podaje nazwy herbów (Poraj i Jastrzębiec) oraz według niego ów kafeł pochodził jeszcze z XIV w.; por. Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901, s. 304, fig. 4.

⁵⁰ Z. Gloger, *Encyklopedia*, s. 304: „Przejsięcie od podobnych kafli do ozdabianych już herbami, ale jeszcze niepolewanych, stanowi ciekawy okaz, podany tutaj pod Fig. 4. Ma on dno równie okrągłe i zwężone, jak w dwóch poprzednich, ale otwór kwadratowy pokryty jest tarczą wyobrażającą pięć herbów szlacheckich dobrze znanych w XV w. Trzy w ich liczbie nie ulegają żadnej wątpliwości, że są to: Nałęcz, Bróg i Dąbrowa, czwarty podobnym jest do Poraja i Sternberka, a piąty na tarczy najmniejszej zbliżony jest kształtem do Pilawy, Prusa i Modzeli. Dwa jednakowe takie kafle, pochodzące prawdopodobnie z wieku XV i będące może wyrobem kaliskim, wykopane zostały około roku 1870 w Kaliszu i dostały się w posiadanie uczonego Karola Bejera, od którego ten jeden przeszedł do zbiorów jeżowskich”.

⁵¹ *Katalog wystawy starożytności imienia króla Władysława Jagiełły w pięćsetną rocznicę bitwy pod Grunwaldem w roku 1910*, wyd. B. Urbański, Kraków 1910, s. 9, nr 31: „Własność Muzeum Narodowego w Krakowie”; zob. także obiekt MNK IV–C–5696 w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie.

⁵² AP Poznań, Kalisz Gr. 18, s. 15: „Stanislao de Scarschowo [C]astellan[o] kzanzen[si] et Judice Castri”.

⁵³ M. Sobieszkański, *Nagrobek Piotra z Bnina, biskupa kujawskiego w katedrze włocławskiej*, „Tygodnik Ilustrowany”, t. 8, 1871, nr 185, s. 28; P. Skubiszewski, *Rzeźba nagrobna Wita Stwożza*, Warszawa 1957, s. 111; T. Lenkiewicz, *Tumba w katedrze włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1962, t. 45, s. 363–366; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11, *województwo bydgoskie*, red. T. Chrzanowski, M. Kornecki, z. 18, *Włocławek i okolice*, oprac. M. Paździor, W. Puget i in., Warszawa 1988, s. 31, il. 331; P. Pawłowski, *Tajemnice tumb. O nagrobku biskupa Piotra z Bnina z włocławskiej katedry Włocławek*, „Studia Włocławskie” 2007, t. 10, s. 460–481.

7. Herb Laska na tumbie grobowej biskupa włocławskiego Piotra z Bnina w katedrze Najświętszej Marii Panny we Włocławsku, fot. P. Kaleta

z Bnina. Dotychczas uważano, że była nią Elżbieta, córka Wojciecha z Pakości⁵⁴. Ta jednak była żoną Mikołaja z Borysławic⁵⁵, co słusznie podniósł Witold Brzeziński, ustalając że babką Piotra z Bnina była Elżbieta, córka Macieja z Łabiszyna⁵⁶.

Sprawa identyfikacji osób kryjących się za herbami jest wielce problematyczna. Historycy zwykle błędzi po omacku, próbując dopasować herb do znanych mu współcześnie osób. Zwykle są to osoby pełniące ważne stanowiska, jak biskupi czy wojewodowie. Dostosowywanie osób do herbów, na potrzeby przyjętych z góry założeń, może nas prowadzić na przysłowiowe manowce. Tak przecież mamy w wypadku twierdzenia B. Rogalskiego, że herb Laska przedstawiony w Gosławicach mógł należeć do Mrocza z Łopuchowa lub Macieja z Łabiszyna. Pierwszy z nich brał udział w bitwie grunwaldzkiej, co przecież było propozycją badawczą wspomnianego historyka. Natomiast o uczestnictwie drugiego nie mamy żadnych wzmianek

⁵⁴ A. Gąsiorowski, *Piotr z Bnina* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981, s. 386; Z. Górczak, *Rozwój majątków możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI wieku. Studium z dziejów wielkiej własności ziemskiej*, Poznań 2007, s. 116–117.

⁵⁵ AP Poznań, Nakło Gr. 1, k. 49: „Alb[er]tus de pakost Castellanu[s] Sremensi [...] opid imagne et ville lobzenicza [...] dote possagu [...] maczerzyszny Generosi Elizbaeth filie sue”; Archiwum Główne Akt Dawnych (cyt. dalej: AGAD), Łęczyca Gr. 2, k. 608: „Elizabeth relicta olim G[e]n[er]osi Nicolai Boryslawsky [...] de [...] dambya oppido”.

⁵⁶ W. Brzeziński, *Koligacje Bnińskich herbu Łódzia w późnym średniowieczu*, „Roczniki Historyczne” 2007, t. 73 (2007), s. 191–193.

źródłowych, ale wydaje się wprost nieprawdopodobne, aby wojewoda gniewkowski nie brał udziału w tak ważnej bitwie⁵⁷. Jedynie identyfikację osób kryjących się za herbami w Bolechowicach i Włocławku można uznać za udaną. Związane jest to z genealogią Piotra z Bnina w pierwszym wypadku, w drugim zaś z fundacją prezbiterium w kościele w Bolechowicach, o czym informuje nas wprost *Katalog biskupów krakowskich* Jana Długosza. Dalsze identyfikacje są tylko propozycjami rozwiązania tego problemu. Postulat powiązania Stanisława Kiwały z Ostrowa z fryzem z Łądu ma dodatkowy atut, mianowicie bliskie sąsiedztwo dóbr sędziego z opactwem. W Gosławicach pewnym *novum* jest uznanie Jana Licheńskiego za głównego budowniczego kościoła, a zatem za inspiratora umieszczenia poszczególnych herbów na wspornikach. Z nim zaś należy powiązać osoby kryjące się za herbami, czyli m.in. Mikołaja z Małego Lubstowa. Podobnie rzecz ma się z kaflem z zamku kaliskiego. Sugestia przypisania widniejącego tam herbu Laska Stanisławowi ze Skarszewa ma swoje uzasadnienie w źródłach, ale może okazać się to tylko zbiegiem okoliczności.

Herbu Laska nie umieszczano zbyt często na zabytkach architektonicznych na terenie Polski w średniowieczu. Jest to raczej specyfika warunków panujących w Polsce, ale zawsze warto podejmować próby identyfikacji osób kryjących się za herbami, może to bowiem pomóc zrozumieć stosunki społeczne panujące w okolicy fundowanych przedstawień heraldycznych. Zatem nie tylko ustalimy potencjalnego fundatora, ale również przy okazji — co okazuje się o wiele ważniejsze — zbadamy środowisko, w którym dana osoba funkcjonowała.

Bibliografia załącznikowa

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie

Księgi grodzkie łęczyckie, Gr. 2.

Archiwum Państwowe w Poznaniu

Księgi sądu i urzędu grodzkiego w Kaliszu, Gr. 18.

Księgi sądu i urzędu grodzkiego w Nakle, Gr. 1.

Księgi sądu ziemskiego w Koninie, Z. 2–5.

Bibliothèque de l’Arsenal Paris

Le grand armorial de la Toison d’Or, Bibliothèque de l’Arsenal Paris, Ms. 4790, dostępny *online*: <<http://expositions.bnf.fr/livres/armorial/index.htm>> [dostęp: 10 sierpnia 2018].

Źródła drukowane

Catalogi episcoporum Cracoviensium, ed. J. Szymański, Warszawa 1974 (*Monumenta Poloniae Historica seria nova*, t. 10/2).

Joannis de Lasco S.E. Gnesnesis Archiepiscopi, Primatis, Legatique nati Liber Beneficiorum Archidioecesis Gnesnesis, t. 1, *continens Archidiaconatus: Gnesnensem, Unieioviensem et Kurzeloviensem*, ed. J. Łukowski ac J. Korytowski, Gnesnae 1880.

Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej Ś. Wacława, cz. 2, *obejmująca rzeczy od roku 1367 do roku 1423*, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1883 (*Monumenta Medii Aevi Historica Res Gestae Poloniae Illustrantia*, t. 8).

Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, t. 3–11, wyd. I. Zakrzewski, A. Gąsiorowski, H. Kowalewicz i in., Poznań 1879–1999.

⁵⁷ Por. P. Kaleta, *Political activity of Mathias of Łabiszyn in the polish-theutonic border* [in:] *Hranice a pohraničia II. Ambivalentný charakter pohraničných území*, eds. P. Švorc, L. Harbuľová, A. Chlůsta-Sikorska, Prešov 2019, s. 55–57.

- Księga ziemiska kaliska 1400–1409*, wyd. T. Jurek, Poznań 1991.
- Liber Cancellarie Stanislai Ciołek. Ein Formeluch der Polnischen Königskanzlei aus der zeit der Husitschen rewegung*, t. 2, hrsg J. Caro, Wien 1871.
- Liber mortuorum monasterii Landensis ordinis Cisterciensis*, wyd. W. Kętrzyński [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 5, wyd. A. Bielowski, Lwów 1888, s. 468–500.
- Materyały do historii prawa i heraldyki polskiej*, wyd. B. Ulanowski [w:] *Archiwum Komisji Historii Akademii Umiejętności*, t. 3, Kraków 1886, s. 271–471.
- Nekrolog opactwa łędzkiego*, wyd. P. Łojko-Wojtyniak, <<http://www.wbc.poznan.pl/Content/126926/Nekrolog-L%C4%85d03.pdf>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].
- Nieznane zapiski heraldyczne średniowieczne polskie, głównie sieradzkie wybrał Stosław Łaguna*, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1898 (Osobna odbitka z *Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności*, t. 8).
- Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich, przechowanych w archiwach radomskim i warszawskim*, wyd. K. Potkański [w:] *Archiwum Komisji Historycznej Akademii Umiejętności*, t. 3, Kraków 1886, s. 119–151.

Opracowania

- Bieniak J., *Problemy metodyczne średniowiecznej genealogii w Polsce* [w:] idem, *Polskie rycerstwo średniowieczne. Wybór pism*, wybór tekstów i postłowie: A. Supruniuk, J. Wroniszewski, A. Radziwiński, Kraków 2002, s. 25–41; *Stanisław Kiwała z Ostrowa h. Łaska* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 42, red. A. Romanowski, Kraków 2003–2004, s. 68–69.
- Brzeziński W., *Koligacje Bnińskich herbu Łodzian w późnym średniowieczu*, „Roczniki Historyczne” 2007, t. 73, s. 185–198.
- Chrzanowski T., Kornecki M., *Sztuka ziemi krakowskiej*, Kraków 1982.
- Domasławski J., Karłowska-Kamzowa A., Kornecki M., Małkiewiczówna H., *Gotyckie malarstwo ścienne w Polsce*, Poznań 1984.
- Dudziński P., *Fryz heraldyczny w zespole klasztornym w Łądzie nad Wartą — Próba analizy historycznej i heraldycznej*, Łąd 2012.
- Dyplomatyka wieków średnich*, oprac. K. Maleczyński, M. Bielińska, A. Gąsiorowski, Warszawa 1971.
- Gąsiorowski A., *Piotr z Bnina* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, red. E. Rostworowski, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1981, s. 386.
- Gidaszewski T., *Krąg rodzinny biskupa Andrzeja Łaskarza z Gostawic* [w:] *Memoria viva. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej*, red. G. Rutkowska, A. Gąsiorowski, Warszawa 2014, s. 459–475.
- Głoger Z., *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 2, Warszawa 1901.
- Górczak Z., *Rozwój majątków możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XV i początkach XVI wieku. Studium z dziejów wielkiej własności ziemskiej*, Poznań 2007.
- Grzybkowski A., *Dyskusja nad Gostawicami*, „Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” 1999, t. 4, s. 238–239; *Geneza i treści ideowe kościoła w Gostawicach* [w:] *Z dziejów regionu konińskiego*, red. M. Dembińska, Warszawa 1970, s. 125–150; *Kościół w Gostawicach. Zagadnienie genezy*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki” 1971, t. 16, s. 269–310.
- Hapanowicz P., *Bolechowice* [w:] *Monografia Gminy Zabierzów*, red. P. Hapanowicz, S. Piwowarski, Kraków 2009, s. 59–65.
- Jurek T., *Dzieje właścicieli* [w:] *Doliwowie z Nowego Miasta nad Wartą, Dębna i Biechowa: dzieje rezydencji i ich właścicieli*, red. R. Grygiel, T. Jurek, Łódź 1996, s. 285–329; *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbięty (1352–1369), czyli początki rodu Niesiobów*, „Genealogia. Studia i materiały historyczne” 1991, t. 1, s. 11–42.
- Kaleta P., *Political activity of Mathias of Łabiszyn in the polish–theutonic border* [w:] *Hranice a pohraničia II. Ambivalentný charakter pohraničných území*, eds. P. Švorc, L. Harbuľová, A. Chľosta-Sikorska, Prešov 2019, s. 50–57.

- Katalog wystawy starożytności imienia króla Władysława Jagiełły w pięćsetną rocznicę bitwy pod Grunwaldem w roku 1910*, wyd. B. Urbański, Kraków 1910.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 1, *Województwo krakowskie*, red. J. Szablowski, z. 6, *Powiat krakowski*, oprac. J. Lepiarczyk, Warszawa 1951.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 5, *Województwo poznańskie*, red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, z. 9, *Powiat koniński*, oprac. J. Eckhardtówna, J. Orańska, Warszawa 1952.
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 11, *Województwo bydgoskie*, red. T. Chrzanowski, M. Kornecki, z. 18, *Włocławek i okolice*, oprac. M. Paździor, W. Puget i in., Warszawa 1988.
- Koczerska M., *Świadomość genealogiczna możnowładztwa polskiego w XV wieku. Podstawy i środki wyrazu* [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej. Zbiór studiów*, t. 2, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1982, s. 266–322.
- Kopera F., *Przyczynki do historii kafli w Polsce XIV i XV wieku*, „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, t. 16, 1905, nr 3, s. 313–314.
- Kornecki M., *Sztuka sakralna*, Kraków 1993.
- Lenkiewicz T., *Tumba w katedrze włocławskiej*, „Kronika Diecezji Włocławskiej” 1962, t. 45, s. 363–366.
- Leszczyńska-Skrętowa Z., *Bolechowice* [w:] *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, cz. 1, red. J. Wiśniewski, Wrocław 1980 (*Słownik historyczno-geograficzny ziem polskich w średniowieczu*, t. 5, red. J. Wiśniewski, s. 178).
- Lewandowski D., *Kościół św. Andrzeja Apostoła w Gostawicach: geneza i historia*, „Studia Włocławskie” 2004, t. 7, s. 319–330.
- Łojko J., *Fryz heraldyczny z kaplicy klasztornej Św. Jakuba w Łądzie nad Wartą*, „Studia Źródłoznawcze” 1977, t. 22, s. 125–150; *Idea fundacji kościoła w Gostawicach a dyplomacja polska na początku XV wieku*, „Rocznik Koniński”, t. 6, 1978, s. 9–24.
- Łuszczkiewicz W., *Przyczynek do historii architektury murowanych kościołów wiejskich w Polsce średniowiecznej*, „Sprawozdania Komisji Historii Sztuki Polskiej Akademii Nauk”, t. 6, 1899, z. 4, s. 264–285.
- Mrozowski P., *Wątki polityczne i dworskie w programie malowideł ściennych w oratorium św. Jakuba Apostoła w Łądzie* [w:] *Lenda medii aevi. Średniowieczne zabytki dawnego opactwa w Łądzie — nowe odkrycia, najnowsze badania*, red. J. Nowiński, P. Mrozowski, Łą–Poznań–Warszawa 2015, s. 88–105.
- Ożóg K., *Spór o biskupstwo krakowskie w roku 1392 na tle stosunków Polski z Papiestwem u schyłku XIV w.*, „Kwartalnik Historyczny”, t. 104, 1997, z. 1, s. 3–20.
- Pakulski J., *Ród Godziębów w średniowieczu*, Toruń 2005; *Natęcze wielkopolscy w średniowieczu. Genealogia, uposażenie i rola polityczna w XII–XIV w.*, Warszawa–Poznań–Toruń 1982.
- Pawłowski P., *Tajemnice tumb. O nagrobku biskupa Piotra z Bnina z włocławskiej katedry Włocławek*, „Studia Włocławskie” 2007, t. 10, s. 460–481.
- Prochaska A., *W obronie społeczeństwa. Studium z dziejów Władysława Warneńczyka*, „Kwartalnik Historyczny” 1901, t. 15, s. 185–213.
- Rogalski B., *Jeszcze o wystroju heraldycznym kościoła św. Andrzeja Apostoła w Gostawicach*, *Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego* 1999, t. 4, s. 203–218.
- Skubiszewski P., *Rzeźba nagrobna Wita Stwosza*, Warszawa 1957.
- Sobieszczański M., *Nagrobek Piotra z Bnina, biskupa kujawskiego w katedrze włocławskiej*, „Tygodnik Ilustrowany”, t. 8, 1871, nr 185, s. 28.
- Urzednicy kujawscy i dobrzyńscy XII–XV wieku. Spisy*, oprac. J. Bieniak, S. Szybkowski, Kórnik 2014 (*Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 6, z. 1).
- Wroniszewski J., *Ród Rawiczów. Współrodowcy Warszowców i Grotowców*, Toruń 1994.

Strony internetowe

- Wirtualny spacer po kościele świętych Piotra i Pawła w Bolechowicach*, <<https://www.zabierzow.org.pl/spacer/3347.html>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].
- Wirtualny spacer po klasztorze pocysterskim w Łądzie nad Wartą*, <<http://zieba.wroclaw.pl/glad/lad.html>> [dostęp: 10 sierpnia 2019].

Przemysław Kaleta, *Architectural monuments with image of Laska coat of arms. Attempt of personal identifications.* The Laska coat of arms presents in the red field the golden hay barrack on four pillars. The coat of arms is also known for heraldry of Western Europe, and it is registered by various medieval armorials (ie. Armorial Bellenville; Toison d'Or and Codex Bergshammur). In Poland the heraldic representations have been preserved in the form of architectural objects. Currently, we can admire five different objects scattered all over Poland, where we find the Laska coat of arms. These are temples in Łąd on the Warta River; in Bolechowice; in Gosławice and in Włocławek. The Laska coat of arms can also be found on the fifteenth-century tile from the Kalisz castle. In the article the author will focus on identifying people behind these heraldic representations.

Keywords: coat of arms Laska, Łąd on the Warta River, Bolechowice, Gosławice, Włocławek, Kalisz.

